

Особливості еколого-орієнтованого розвитку підприємств у країнах ЄС

Волошенко Олена Олександрівна, КНУТД, доцент

Основними створювачами національного продукту є промислові підприємства, які також є основними забруднювачами довкілля та споживачами не відновлюваних природних ресурсів. Тому роль промислових підприємств у вирішенні еколого-економічних та соціальних проблем суспільства є величезною. Сучасними інститутами створеними з метою сприяння вирішенню екологічних проблем підприємствами є: добровільні стандарти екологічного менеджменту EMAS та ISO 14000, «кодекси поведінки» по відношенню до навколишнього природного середовища, добровільні екологічні хартії та ін.

Державне регулювання у сфері охорони навколишнього середовища має бути спрямоване на усунення нераціонального та прискореного використання природних ресурсів, а також порушення екологічної рівноваги внаслідок антропогенного та техногенного впливу на навколишнє природне середовище (НПС). Це може бути здійснено за допомогою адміністративних (прямих) методів (закони, постанови, розпорядження, норми, обмеження та штрафи, ліцензування та сертифікація, екологічний моніторинг та аудит та ін.).

Відповідно до програми ООН по навколишньому середовищу, для забезпечення можливості політикам покращити управління та отримати більш точну інформацію необхідно поєднувати ринкові та командно-адміністративні інструменти.

Економічні дії відбуваються не в ізольованому просторі, а в певному соціумі, тому велике значення має те, як суспільство буде реагувати на них. Важливим для захисту НПС є суспільне розкриття інформації про викиди та скиди підприємств і в окремих випадках впливає більшою мірою ніж державні санкції. Поєднання методів прямого контролю та інформування дозволяє створити дієві механізми для скорочення забруднення НПС та одночасного підвищення конкурентоспроможності підприємств і покращення взаємовідносини зі стейкхолдерами. Серед країн ЄС такі результати зафіксувала, зокрема, Чеська Республіка.

Європейська комісія з податків та митних зборів поділяє екологічні податки на сім груп відповідно до сфери застосування: енергетичні податки, транспортні податки, платежі за забруднення, податок на шумовий вплив, податки на викиди речовин, що спричиняють глобальні зміни, платежі за розміщення відходів, платежі за користування природними ресурсами. В Європі найбільш поширеними є транспортні податки, а також платежі за забруднення навколишнього середовища та користування природними ресурсами. У тій чи іншій формі вони введені в усіх країнах – Членах ЄС.

Екологічні податки є ефективним інструментом регулювання еколого-економічних відносин, якому властиві стимулюючий та стримуючий ефект. Наприклад, у Швеції запровадження податку на викиди окисів азоту призвело до значного підвищення застосування існуючої технології зниження викидів (з 7% підприємств до 62%).

Екологічні податки прийнятні лише для виробничих підприємств і повинні встановлюватись прямо пропорційно обсягу виробництва. Показник екологічних податків в цілому по ЄС становить близько 3% від ВВП, при цьому лідерами є Данія та Голандія. Доходи, що отримує держава від запровадження таких податків, можуть бути направлені на реалізацію цілей сталого розвитку. Оскільки національні уряди стали перекладати більшу частину витрат на охорону навколишнього середовища на підприємства, то це спонукало останніх до більш серйозного вирішення екологічних проблем.

Підвищення стандартів на продукцію, його безпеку та вплив на навколишнє середовище створюють тиск на підприємства, що змушує їх підвищувати якість, удосконалювати технологію та надавати продукту властивості, що відповідають споживчому попиту та соціальним потребам. Так, встановлення у Швеції жорстких стандартів спрямованих на захист НПС, сприяло виникненню конкурентних переваг у багатьох сферах промисловості. Однією з головних причин успіху Німеччини в експорті екологічних товарів та технологій – раннє прийняття жорсткого екологічного законодавства, яке викликало зміну внутрішнього попиту раніше, ніж в інших країнах і надало таким чином перевагу у боротьбі з конкурентами.

Одночасно з державною екологічною політикою підприємства повинні розробляти та ефективно застосовувати систему власних інструментів екологічної політики для досягнення конкурентних переваг. Реалізація екологічних стратегій підприємствами сприятиме досягненню конкурентних переваг, необхідних для стійкого довготривалого існування та забезпечує максимальне зниження навантаження на НПС протягом життєвого циклу підприємства та продукту.

Для того щоб цілі, визначені в ході розробки стратегії еколого-орієнтованого розвитку підприємства, були реалізовані і досягнуті, підприємства повинні мати дієву систему екологічного менеджменту. Екологічний менеджмент є ключовим елементом у структурі механізму управління еколого-орієнтованим розвитком, який дозволяє забезпечити високу якість реалізації відповідної стратегії та збалансування економічних інтересів підприємства з екологічними.

Під екологічним менеджментом розуміють: сукупність принципів, форм, функцій, методів, прийомів та засобів управління виробничою діяльністю та персоналом підприємства з метою досягнення високої еколого-економічної ефективності виробництва; ініціативну та результативну діяльність економічних суб'єктів, спрямовану на досягнення власних екологічних цілей, реалізацію проектів і програм, розроблених на основі принципів екоефективності та екосправедливості. Відповідно до стандартів ISO 14001, основними функціями екологічного менеджменту є такі: обґрунтування екологічної політики та зобов'язань; планування екологічної діяльності; організація екологічної діяльності; управління персоналом; управління впливом на навколишнє середовище та використанням ресурсів; внутрішній екологічний моніторинг та екологічний контроль; аналіз і оцінка результатів екологічної діяльності.